

Leszek Kocoń, *Zaginieni 1939 – 1945. Postępowania o uznanie za zmarłego i stwierdzenie zgonu, tom – powiat łomżyński*, Białystok 2008, ss. 230

Archiwum Państwowe w Białymstoku i Towarzystwo Opieki nad Majdankiem wydały drukiem publikację pt. *Zaginieni 1939 – 1945. Postępowania o uznanie za zmarłego i stwierdzenie zgonu, tom – powiat łomżyński* autorstwa Leszka Koconia – pracownika Archiwum Państwowego w Białymstoku Oddział w Łomży. Prezentowana praca powstała w oparciu głównie o dokumenty dot. zgonów w aktach sądów: Grodzkiego i Powiatowego w Łomży. Wspomniane archiwalia nie dokumentują w pełni skali ofiar w czasie II wojny światowej ponieważ nie wszystkie przypadki śmierci mieszkańców powiatu łomżyńskiego zostały udokumentowane. Powodem powstania ww. dokumentacji była potrzeba uregulowania statusu cywilno – prawnego przez rodziny osób zaginionych. Były to w szczególności sprawy: uzyskania renty, odszkodowania po zaginionych, chęć założenia nowej rodziny.

Publikacja ma charakter źródłowy. Krótkie biografie osób uznanych za zaginione zostały zaprezentowane alfabetycznie. Łącznie autor zestawiał około 2 tysięcy biografów osób, często zwykłych ludzi żyjących na terenie powiatu łomżyńskiego. Wyjaśnienia i uzupełnienia autor zawarł w przypisach naukowych. Książka została opatrzona także niezbędną notą bibliograficzną; aczkolwiek zostały wyodrębnione serie:

1. Żołnierze polegli w czasie kampanii wrześniowej. Na terenie powiatu łomżyńskiego znajdowała się duża liczba jednostek wojskowych (m. in. 18 Dywizja piechoty, SGO „Narew”). Udało się ustalić losy dowódcy 18 Dywizji piechoty – płk **Stefana Koseckiego**. Innym dowódcą, którego losy udało się ustalić to **płk Aleksander Hertel**, dowódca pułku piechoty dywizyjnej 18 Dywizji: zginął 13.09.1939 r. pod Andrzejewem. Kolejnym oficerem, którego losy były nieznane to **płk Kaganowicz** dowódca pułku piechoty dywizyjnej 41 Dywizji: zginął w Katyniu.
2. Grupa pomordowanych w Katyniu. Decyzje o śmierci wydawane były m. in. na podstawie przedstawionej przez rodzinę korespondencji z obozów w Kozielsku, Starobielsku, Ostaszkowie. Wyrok sądu w odniesieniu do tych osób brzmiał *zmarli w II poł. 1941 r.* Wspomniana korespondencja z ww. obozów nie zachowała się ponieważ rodziny składały podania o zwrot pamiątek rodzinnych.
3. Okupacja sowiecka. Akta dotyczące aresztowań oficerów, podoficerów przez NKWD, osób powołanych do Armii Czerwonej (udało się ustalić ponad 100 takich osób), informacje na temat masowych wywózek do Rosji (wymieniane bywa miejsce wywózki, zgonu, pochówku).
4. Grupa osób związanych z armią Andersa. Wymienieni są m. in. 2 piloci, są również uczestnicy walk o Monte Cassino.
5. Okres niewoli niemieckiej. Udokumentowane są tu zbrodnie dokonane na ludności powiatu łomżyńskiego: a/ masowe mordy z lipca 1941 r. b/ zanotowano aresztowań w roku 1944 (15 czerwca 1944 - akcja obejmująca cały powiat; 8 lipca w okolicach Serafina – akcja odwetowa za odbicie jeńców z z obozu Gross Rosen. Aresztowani trafiali m. in. do obozów Sztuthofie i Gross Rosen; chociaż zanotowano kilka przypadków wysłanych do obozu Auschwitz. Ponadto wywożono osoby na roboty przymusowe do Niemiec. Pod koniec okupacji niemieckiej miało miejsce niszczenie dowodów zbrodni. Ustalono losy burmistrza Jedwabnego **Karolaka**; według zeznań jej córki miał zginąć w obozie w Gross Rosen wraz 100 aresztowanymi z nim zakładnikami. Poznane zostały też losy ostatniego prezydenta Łomży **Jana Janickiego**, który w czasie kampanii wrześniowej ewakuował się na wschód; został aresztowany przez NKWD w Kostrowiczach powiat Słonim. Poznanie okoliczności jego zaginięcia mogą być istotne z uwagi na los ewakuowanych dokumentów archiwalnych Urzędu Miejskiego w Łomży.

Publikacja Leszka Koconia jest pierwszą z planowanej serii. Pracownicy Archiwum pracują nad opublikowaniem biografów z powiatów: białostockiego, bielskiego, sokolskiego, kolneńskiego. Publikacja dotycząca powiatu białostockiego ukaże się w połowie 2009 r.